

Toimintaohje epäasiallisen käytöksen ja häirinnän varalta palokuntatoiminnassa

Länsi-Suomen Pelastusalan Liitto ry:n hallitus 8.3.2022

Länsi-Suomen Pelastusalan Liitto ry on laatinut tämän epäasialliseen käytökseen ja häirintätilanteisiin liittyvän toimintaohjeen tukemaan niin jäsenpalokuntiemme kuin pelastusliiton omaa toimintaa. Ohjeella pyritään lisäämään kaikkien palokuntatoimijoiden turvallisuutta ja hyvinvointia harrastuksessaan, riippumatta iästä ja sukupuolesta. Ohjeen laatimisessa on hyödynnetty mm. Allianssi, Valo, Soste ja Taike -kattojärjestöjen toimintaohjetta aiheesta, Väestöliiton Et ole yksin -materiaalia, sekä Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön, Kaakkois-Suomen Pelastusalan Liiton ja Uudenmaan Pelastusliiton vastaavia dokumentteja.

EPÄASIALLINEN KÄYTÖS

Epäasiallista käytöstä on esimerkiksi

- Kiusaaminen tai muu alistaminen
- Henkinen väkivalta, kuten nimittely, painostus, uhkailu tai nöyryyttäminen
- Syrjiminen, ryhmän ulkopuolelle jättäminen ja muista eristäminen, tai toisaalta myös suosiminen
- Esimies- tai muun valta-aseman väärinkäyttö, esim. toistuva epämieluisien tehtävien suorittaminen tai sovitun yksipuolinen muuttaminen
- Vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- Seksuaalisesti vihjailevat puheet, eleet tai ilmeet
- Seksuaaliseksi tarkoitettu koskettelu, kuten nipistely, suutelu tai puristelu
- Halventavat ja ”ronskit” seksistiset vitsit sekä epäasialliset seksuaalisuuteen liittyvät puheet.
- Seksuaalissävytteiset puhelinsoitot, tekstiviestit, sähköpostit ja kirjeet, tai muut yhteydenotot
- Seksuaaliseen kontaktiin pakottaminen tai siihen painostaminen
- Syrjintä sukupuolesta, etnisestä taustasta, kielestä, kansalaisuudesta, iästä, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnosta, vakaumuksesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä

Häirintä on epäasiallista kohtelua, joka on määritelty laissa, mm. työturvallisuus-, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaissa.

Kuinka varmistamme alaikäisten turvallisuuden palokuntatoiminnassa?

- Koostetaan ohjeet ja käytännöt, joilla toimijoiden turvallisuutta edistetään.
- Varmistetaan, että toiminnassa mukana olevat ovat tietoisia siitä, mitä epäasiallinen toiminta on, sekä sen varalle luoduista käytännöistä.
- Muokataan toimintaympäristön ilmapiiriä ehkäisemään mahd. tehokkaasti epäasiallista käytöstä. Kaikki toimijat voivat edistää asiaa päivittäisillä teoilla ja sanoilla.
- Ohjaajat rekrytoidaan tarkoin, tehdään haastattelut ja selvitetään taustat. Heidät myös koulutetaan ja perehdytetään tehtävänsä. Alaikäisten kanssa toimivien kohdalla tehdään tilanteen mukaan rikostaustan selvittäminen.
- Nuorten toiminta järjestetään siten, että paikalla on aina vähintään kaksi täysi-ikäistä ohjaajaa tai muuta aikuista vastuuhenkilöä. Suositetaan tiimityöskentelyä alaikäisten kanssa toimiessa.

- Nimetään yhdistykseen (tai tapahtumiin) turva-/tukihenkilö(t), joihin ne, jotka ovat kokeneet joutuneensa epäasiallisen käytöksen kohteeksi, voivat ottaa yhteyttä.
- Tiedotetaan tukihenkilöistä kattavasti kaikille toimijoille, ja varmistetaan, että kaikki tietävät, mitä tehdä ja keneen voi olla yhteydessä, jos tuntee oman turvallisuutensa uhatuksi.
- Huolehditaan kaikissa tilanteissa, että epäasiallinen toiminta ei pääse jatkumaan.

Mitä jos epäasiallista käytöstä esiintyy?

Haluamme rohkaista jokaista, joita nämä asiat tavalla tai toisella koskettavat, ilmoittamaan tapahtuneesta ja hakemaan apua. Alaikäisten kohdalla vastuu asian hoitamisesta on yksin aikuisilla, ei lapsella tai nuorella.

Kuinka toimitaan, jos kokee tai todistaa epäasiallista kohtelua toiminnassa:

- Puututaan asiaan välittömästi. Huomauta asiattomasti käyttäytyvälle tämän häiritsevistä käytöksestä. Kerro ettet hyväksy hänen käytöstään ja pyydä häntä lopettamaan.
- Jos kaipaat tukea tilanteen käsittelyyn, asiaton käytös jatkuu tai kyseessä on seksuaaliseen häirintään liittyvä asia, kerro välittömästi asiasta tukihenkilölle tai muulle luotettavalle henkilölle, esim. leiri- tai toimialapäällikkö, tapahtuman johtaja, oma osastonjohtaja tai muu turvalliseksi katsomasi henkilö.

Kaikki valitukset ja epäilyt tarkistetaan aina huolellisesti. Näihin suhtaudutaan aina vakavasti, vaikka kysymyksessä ei olisikaan vakava epäily väärinkäytöksestä, vaan pikemminkin huoli siitä, että jonkun käyttäytyminen on alkanut mennä väärään suuntaan.

1. Valitus tai havainto vastaanotetaan vakavissaan ja vähättelemättä

- Yhteydenottajaa kuunnellaan kiireettömästi ja otetaan vastuu tapahtuneesta ja asian eteenpäin viemisestä.
- Ennen asian selvittämistä ei luvata minkäänlaista lopputulemaa asialle.
- Kirjataan ylös valituksen sisältö, päivämäärä, tapahtuma-aika, kuka on ottanut ilmoituksen vastaan ja ilmoittajan nimi (jos se on tiedossa)
- Kun kuunnellaan lapsen/nuoren selvitystä tapahtuneesta on vältettävä johdattelua, sekä johdattelevia kysymyksiä varsinkin, jos kyseessä on epäily seksuaalirikoksesta.

2. Päätetään, kuka tapausta käsittelee

- Tilanteen tutkimisen aloittaa aina organisaation tai tapahtuman vastuhenkilö (palokunnan puheenjohtaja, päällikkö, osastonjohtaja, leiripäällikkö, johtoryhmä, kilpailujohtaja tms.) tai tähän varta vasten nimetty tukihenkilö. Käsittelijä ei saa olla tapahtuman osallinen.
- Tapahtuneesta informoidaan organisaation ja tapahtuman hallinnollista sekä toiminnallista johtoa, jotka päättävät jatkotoimenpiteistä. Mikäli kyseeseen tulevat rangaistustoimenpiteet, on päätöksenteko asiasta pyrittävä tekemään mahdollisimman korkealla tasolla.

3. Arvioidaan rikos- ja lastensuojeluilmoituksen tarve

- Arvioidaan yhdessä asiaankuuluvien tahojen kanssa, onko kyseessä laitton toiminta vai sisäisesti selvitettävä tapaus. Arviointiin saa apua poliisilta, rikosuhripäivystyksestä (riku.fi) tai Et ole yksin -palvelusta (etoleyksin.fi). Tämän voi tehdä kertomatta uhrin nimeä.
- Mikäli vaikuttaa, että kysymyksessä on rikoslaissa mainittu teko, otetaan välittömästi yhteyttä poliisiin ja tehdään rikosilmoitus, jolloin asian jatkokäsittely siirtyy viranomaisille. Alaikäisten kohdalla toimitaan Lastensuojelulain (417/2007) mukaisesti tekemällä lastensuojeluilmoitus. Tukea saa alueen päivystävältä lastensuojelun sosiaalityöntekijältä. Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus koskee pelastustoimessa varsinaisesti vain viranomaisia, mutta tapauskohtaisesti pitää harkita lain hengen mukaan toimimista myös vapaaehtoistoiminnassa.

4. Osapuolten kuuleminen, kun ei ole syytä epäillä rikosta

- Kaikilla osapuolilla on oikeus tulla kuulluksi. Kuulemiset kirjataan ylös ja kuullut henkilöt saavat mahdollisuuden lukea kirjatut tiedot kuulemiseen jälkeen. Ylös kirjataan kuulemisen ajankohta, läsnäolijat, keitä on kuultu, kuulemisen sisältö sekä mitä jatkosta on sovittu.
- Jos kyseessä on alaikäisiä koskeva asia, tulee olla välittömästi yhteydessä heidän vanhempinsa. Alaikäisten kuulemiseen pitää saada lupa vanhemmilta, ja kuuleminen on pyrittävä suorittamaan heidän läsnäollessaan.
- Kuulemiset tehdään aina täysin luottamuksellisesti ja neutraalisti.
- Huolehditään, että kaikki osapuolet tietävät kuinka asiaan on reagoitu ja kuinka käsittely etenee organisaatiossa.

5. Päätökset

- Tehdään päätös jatkotoimenpiteistä organisaation sääntöjen ja ohjeistuksen mukaisesti. On suositeltavaa, että mahdollisista sanktioista päättää yhdistyksen hallitus, jota joka tapauksessa on pidettävä informoituna kaikesta organisaatiossa esiintyvistä epäasiallisesta käytöksestä.

6. Kirjallinen yhteenveto

- Käsittelystä tehdään aina kirjallinen yhteenveto, johon kirjataan tapauksen toimenpiteet, kuulemiset sekä tehdyt päätökset. Yhteenveto on tärkeä, koska sitä voidaan tarvita esim. tulevien ristiriitatilanteiden varalta. Yhteenveto säilytetään huomioiden tietoturvalainsäädäntö.

7. Tiedottaminen

- Päätöksistä, sen perusteluista sekä valitusmahdollisuuksista tiedotetaan asiaankuuluvia henkilöitä. On pohdittava, milloin, mitä ja kenelle viestitetään (sisäisesti/julkisesti).
- Tiedottamisesta vastaa aina organisaation ja tapahtuman toimiva johto. Rikosasioista tiedottamisesta vastaa ainoastaan lastensuojeluviranomaiset tai oikeuslaitos.
- Tietyt lapsiin/nuoriin kohdistuvat rikokset (esim. seksuaaliset teot) ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä.

- Koko prosessissa on huomioitava läpinäkyvyys, reiluus ja avoimuus. Kaikkia on kohdeltava tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti, sekä huomioitava erityisesti mahdollisen uhrin ja tekijän oikeusturva.

Länsi-Suomen Pelastusalan Liitto on nimennyt neljä henkilöä, jotka tarjoavat tukea kiusaamista, häirintää, syrjintää tai muuta epäasiallista kohtelua kohdanneille. Yhteydenotot ovat täysin luottamuksellisia.

Mervi Parkkonen	040 550 0100	mervipihla@gmail.com
Kirsi Peltonen	044 270 4527	kirsipeltonen83@gmail.com
Esko Lehtonen	040 0527 525	eskojuhani60@gmail.com
Anssi Lamminen	044 541 0220	anssi.lamminen@lspel.fi

Lisäksi Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK on nimennyt kolme turvahenkilöä

Camilla Elgland	040 773 3281	camilla.elgland@spek.fi
Heli Kari	040 733 5448	heli.kari@spek.fi
Niko Ara	040 482 0806	niko.ara@spek.fi